

เปิดตำนาน 'โกศกุดั่นน้อย'

อ่านต่อ
น.9

ประเทศไทยได้สูญเสียบุคคลสำคัญของชาติอย่าง พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 26 พฤษภาคมที่ผ่านมา ด้วยสิริอายุ 99 ปี

ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน “โกศกุดั่นน้อย” ฉัตรเครื่อง ตั้งประดับ แตรอง แตรฝรั่ง ปีกทองขณะประกอบเวลาพระราชทาน น้ำหลวงอาบศพ และทรงรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด 7 คืน

“โกศกุดั่นน้อย” มีความเป็นมายาวนาน ไม่แตกต่างจากโกศองค์อื่นๆ ทั้งยังมีปริศนา สลับซับซ้อนที่ยังไม่สามารถหาหลักฐานมาไขความกระจ่างได้

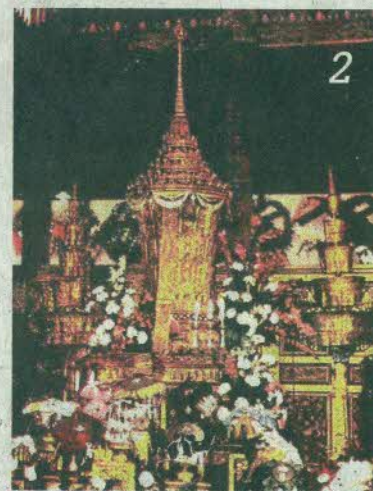
เริ่มต้นที่ความหมายของคำว่า “กุดั่น” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายว่า “ทองแกมแก้ว คือ เครื่องประดับเพชรพลอยหรือกระจก เช่น ลายบันกุดั่น คือ ลายบันปิดทองประดับกระจก, โกศกุดั่น คือ โกศทำด้วยไม้จำหลักปิดทองประดับกระจก”

ในบรรดาพระโกศที่สร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์สำหรับทรงพระบรมศพและพระศพเจ้านาย รวมถึงโกศของข้าราชการผู้มีบรรดาศักดิ์ 14 อย่าง “พระโกศกุดั่นน้อย” ถูกจัดอยู่ในลำดับที่ 6 รองจากพระโกศทองใหญ่, พระโกศรองทอง ซึ่งนับเสมอพระโกศทองใหญ่, พระโกศทองเล็ก, พระโกศทองน้อย และพระโกศกุดั่นใหญ่

ส่วนพระโกศและโกศที่อยู่ในลำดับถัดจากพระโกศกุดั่นน้อยลงไป ได้แก่ พระโกศมณฑปใหญ่, พระโกศมณฑปน้อย, พระโกศไม้สิบสอง, พระโกศพระองค์เจ้า เดิมเรียก โกศลังกา, โกศราชินิกุล, โกศเกราะ, โกศแปดเหลี่ยม และโกศโก

คร.รณทพร อยู่ยังมี ระบุไว้ในหนังสือ “ธรรมเนียมพระบรมศพและพระศพเจ้านาย” ถึงประวัติของพระโกศกุดั่นน้อยว่า ถูกสร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อ พ.ศ.2342 เรียกว่า “พระโกศกุดั่น” มี 2 องค์ สำหรับทรงพระศพสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ เจ้าฟ้ากรมพระยาเทพปิตุลา และพระศพของพระยาบดินดีเดโช

เปิดตำนาน ‘โกศกุดั่นน้อย’

ผศ.ดร.รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ยังให้รายละเอียดลึกลงไปในการประกอบพระโกศในสมัยรัชกาลที่ 5 ด้วยว่า ตามหลักฐานเอกสารโบราณ ระบุว่าพระโกศที่เสียหายอย่างเนิ่นนานนั้นมียอดเดียว ซึ่งอาจพระโกศกุดั่นน้อยก็ได้

ชำรุดจนเคยผ่านการซ่อมแซมหรือไม่ ประเด็นนี้ ผศ.ดร.รุ่งโรจน์ตั้งข้อสังเกตว่า ลวดลายบางส่วนระหว่างพระโกศกุดั่นใหญ่และพระโกศกุดั่นน้อยไม่เหมือนกัน จึงมีข้อเสนอมุมมองหนึ่งว่า น่าจะผ่านการซ่อมแซม หรือไม่เช่นนั้นพระโกศกุดั่นน้อยที่อยู่มาจนถึงปัจจุบัน อาจเป็นองค์ที่สร้างขึ้นใหม่

แล้ว นั่นคือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งถึงแก่อสัญกรรมขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ประกาศสำนักพระราชวัง (8 ธันวาคม 2506) ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิง ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

ระบุว่า ในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นพิเศษรับศพ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และให้ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ณ พระที่นั่งทรงธรรม วัดเบญจมบพิตร โดยพระราชทานน้ำอาบศพ พระราชทาน โกศกุดั่นน้อย บรรจุศพ แล้วเชิญขึ้นประดิษฐานเหนือชั้นแว่นฟ้า แวดล้อมด้วยเครื่องประกอบเกียรติยศ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระพิธีธรรม สวดพระอภิธรรม มีกำหนดเวลา 21 วัน

“ระเบียบแบบแผนที่ออกโดยราชสำนัก ซึ่งมีการตีพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ.2514 ให้ข้อมูลว่า พระโกศกุดั่นน้อย ใช้ในการทรงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ โดยไม่ได้ระบุว่าทรงพระศพเจ้านายพระองค์ใดบ้าง อย่างไรก็ตาม เมื่อคราว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรี ถึงแก่อสัญกรรม เมื่อ พ.ศ.2506 ก็ได้รับพระราชทาน โกศกุดั่นน้อยเช่นกัน แต่ไม่แน่ใจว่าใช้องค์ที่สร้างตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 หรือองค์ที่สร้างใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 และไม่มั่นใจว่า โกศองค์นี้ใช้ในคราวที่ พระยาบดินดีเดโช (บัน สุขุม) อดีตเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการและกระทรวงนครบาล มีการใช้โกศกุดั่นน้อยหรือไม่ ตอนนี้อย่าหาเอกสารไม่พบ” ผศ.ดร.รุ่งโรจน์กล่าว

นี่คือส่วนหนึ่งของเรื่องราวเครื่องประกอบเกียรติยศในพิธีศพของรัฐบาลคนสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

1. พระโกศกุดั่นน้อย ภาพจากหนังสือตำนานพระโกศและหีบศพบรรดาศักดิ์ ของสำนักพระราชวัง

2. 2. โถงรับศพ พระโกศทองน้อยพระ

นำหลวงอาบศพ และทรงรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด 7 คืน

“โกศกุดั่นน้อย” มีความเป็นมายาวนาน ไม่แตกต่างจากโกศองค์อื่นๆ ทั้งยังมีปริศนา สลับซับซ้อนที่ยังไม่สามารถหาหลักฐานมาไขความกระจ่างได้

เริ่มต้นที่ความหมายของคำว่า “กุดั่น” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายว่า “ทองแกมแก้ว คือ เครื่องประดับเพชรพลอยหรือกระจก เช่น ลายบันกุดั่น คือ ลายบันปิดทองประดับกระจก, โกศกุดั่น คือ โกศทำด้วยไม้จำหลักปิดทองประดับกระจก”

ในบรรดาพระโกศที่สร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์สำหรับทรงพระบรมศพและพระศพเจ้านาย รวมถึงโกศของข้าราชการผู้มีบรรดาศักดิ์ 14 อย่าง “พระโกศกุดั่นน้อย” ถูกจัดอยู่ในลำดับที่ 6 รองจากพระโกศทองใหญ่, พระโกศรองทอง ซึ่งนับเสมอพระโกศทองใหญ่, พระโกศทองเล็ก, พระโกศทองน้อย และพระโกศกุดั่นใหญ่

ส่วนพระโกศและโกศที่อยู่ในลำดับถัดจากพระโกศกุดั่นน้อยลงไป ได้แก่ พระโกศมณฑปใหญ่, พระโกศมณฑปน้อย, พระโกศไม้สิบสอง, พระโกศพระองค์เจ้า เดิมเรียก โกศลังกา, โกศราชันภู, โกศเกาะ, โกศแปดเหลี่ยม และโกศโก

ดร.นทพร อยู่ยังมี ระบุไว้ในหนังสือ “ธรรมเนียมพระบรมศพและพระศพเจ้านาย” ถึงประวัติของพระโกศกุดั่นน้อยว่า ถูกสร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อ พ.ศ.2342 เรียกว่า “พระโกศกุดั่น” มี 2 องค์ สำหรับทรงพระศพสมเด็จพระที่นั่งเธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี และเจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ ต่อมา มีการซ่อมแซมในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วเรียกองค์หนึ่งว่า “พระโกศกุดั่นใหญ่” อีกองค์เรียก “พระโกศกุดั่นน้อย” โดยมีลำดับพระเกียรติยศต่างกัน กล่าวคือ พระโกศกุดั่นใหญ่มีลำดับเกียรติยศสูงกว่า

พศ.รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ยังให้รายละเอียดลงไปในการซ่อมแซมพระโกศในสมัยรัชกาลที่ 5 ด้วยว่า ตามหลักฐานเอกสารโบราณ ระบุว่าพระโกศที่เสียหายอย่างเนิ่นนานนั้นองค์เดียว ซึ่ง **กรมพระยาปวรานุรักษ์** ได้จัดสร้างฝาพระโกศและฐานขึ้นใหม่ เป็นโกศกุดั่นใหญ่ อย่างไรก็ตาม **สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ** และสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเชื่อว่า มีลวดลายบางลายที่เป็นของเก่าดั้งเดิมในสมัยรัชกาลที่ 1 แม้ผ่านการซ่อมแซมมาแล้ว ส่วนพระโกศกุดั่นน้อย ยังเป็นที่สงสัยกันว่า

ชำรุดจนเคยผ่านการซ่อมแซมหรือไม่

ประเด็นนี้ พศ.ดร.รุ่งโรจน์ตั้งข้อสังเกตว่า ลวดลายบางส่วนระหว่างพระโกศกุดั่นใหญ่และพระโกศกุดั่นน้อยไม่เหมือนกัน จึงมีข้อเสนออีกทางหนึ่งว่า น่าจะผ่านการซ่อมแซม หรือไม่เช่นนั้นพระโกศกุดั่นน้อยที่อยู่มาจนถึงปัจจุบัน อาจเป็นองค์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ตามแบบของเก่าก็เป็นได้

ไม่เพียงเท่านั้น นักประวัติศาสตร์ท่านนี้ยังเปิดเผยด้วยว่า ยังมีพระโกศกุดั่นน้อยอีกองค์หนึ่ง ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดย **กรมหมื่นปราบปรปักษ์** เท่ากับว่า มีพระโกศกุดั่นน้อย 2 องค์ด้วยกัน และยังเคยมีอดีตนาयरัฐมนตรีที่ได้รับพระราชทานโกศกุดั่นน้อยมา

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯเป็นพิเศษรับศพจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และให้ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ณ พระที่นั่งทรงธรรมวัดเบญจมบพิตร โดยพระราชทานน้ำอาบศพ พระราชทาน โกศกุดั่นน้อย บรรจุศพ แล้วเชิญขึ้นประดิษฐานเหนือชั้นแว่นฟ้า แวดล้อมด้วยเครื่องประกอบเกียรติยศ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้มีพระพิธีธรรม สวดพระอภิธรรม มีกำหนดเวลา 21 วัน

“ระเบียบแบบแผนที่ออกโดยราชสำนัก ซึ่งมีการตีพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ.2514 ให้ข้อมูลว่า พระโกศกุดั่นน้อย ใช้ในการทรงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ โดยไม่ได้ระบุว่าทรงพระศพเจ้านายพระองค์ใดบ้าง อย่างไรก็ตาม เมื่อคราวจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนาयरัฐมนตรีถึงแก่อสัญกรรม เมื่อ พ.ศ.2506 ก็ได้รับพระราชทาน โกศกุดั่นน้อยเช่นกัน แต่ไม่แน่ใจว่าใช้องค์ที่สร้างตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 หรือองค์ที่สร้างใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 และไม่มั่นใจว่า โกศองค์นี้ใช้ในคราวที่ **พระยาอมราช (บัน สุขุม)** อดีตเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการและกระทรวงนครบาล มีการใช้โกศกุดั่นน้อยหรือไม่ ตอนนี้อยู่หาเอกสารไม่พบ” พศ.ดร.รุ่งโรจน์กล่าว

นี่คือส่วนหนึ่งของเรื่องราวเครื่องประกอบเกียรติยศในพิธีศพของรัฐบาลคนสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย

1. พระโกศกุดั่นน้อย ภาพจากหนังสือตำนานพระโกศและหีบศพบรรดาศักดิ์ ของสำนักพระราชวัง
- 2-3. โกศกุดั่นน้อย พระราชทานจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้ง ณ พระที่นั่งทรงธรรมวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม หลังการถึงแก่อสัญกรรมเมื่อ พ.ศ.2506 (ภาพจากหนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 17 มีนาคม 2507)